

SELETUSKIRI

regionaal- ja põllumajandusministri määruse „Regionaalministri 22. novembri 2023. a määruse nr 82 „Perioodi 2023–2027 erametsade kliimamuutustega kohanemise investeeringutoetus“ muutmise“ eelnõu juurde.

1. Sissejuhatus

Regionaal- ja põllumajandusministri määrus „Regionaalministri 22. novembri 2023. a määruse nr 82 „Perioodi 2023–2027 erametsade kliimamuutustega kohanemise investeeringutoetus“ muutmise“ (edaspidi *eelnõu*) kehtestatakse Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse § 7 lõike 2, § 12 lõike 3 ja § 24 lõike 1 alusel.

Regionaalministri 22. novembri 2023 määruses nr 82 „Perioodi 2023–2027 erametsade kliimamuutustega kohanemise investeeringutoetus“ (edaspidi *määrus*) muudetakse hooldusraie tegevuse paremusjärjestusse seadmise aluseid. Muudatuse järgselt käsitletakse metsaühistu liikmetest erametsavaldajaid iseseisvalt - hindepunktide saamisel konkureerivad nad hindepunktidele oma taotletud metsamaa pindala alusel ja mitte enam metsaühistu ja selle liikmete taotletud keskmise pindala alusel. Eelpool toodud muudatusega seoses muudetakse ka määruse lisa 1 ning hindepunktide aluseks olevaid metsamaa suuruse vahemikke. Selle muudatuse eesmärk on tagada toetatavate tegevuste selgem diferentseerimine ning vältida olukorda, kus ebaproportsionaalselt suur hulk toetavaid tegevusi koondub ühte ja samasse hindamise vahemikku.

Eelnõu ja seletuskirja koostas Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi põllumajanduskeskkonnapoliitika peaspetsialist Kristine Hindriks (5696 1039, kristine.hindriks@agri.ee). Juriidilise ekspertiisi eelnõule tegi Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi õigusosakonna nõunik Helen Palginõmm (5678 2596, helen.palginomm@agri.ee). Eelnõu keeletoimetaja on Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi õigusosakonna peaspetsialist Laura Ojava (625 6523, laura.ojava@agri.ee).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu punktiga 1 täiendatakse määruse paragrahvi 11 lõikega 4, mille kohaselt ühele erametsavaldajale kuuluval metsamaal hooldusraie tegemiseks võib taotlusvoorus esitada ühe taotluse, mille esitab kas erametsavaldaja ise või metsaühistu. Muudatuse eesmärk on seotud hindepunktide andmisel tehtava täpsustamisega, mille kohaselt antakse edaspidi hooldusraie eest hindepunkte iga isiku kogu metsamaa kohta, millel hooldusraiet tehakse, eelistades väiksema metsamaa omanikke. Mitme taotluse esitamise keeluga välditakse olukordi, kus erametsavaldaja taotleb toetust näiteks nii eraisikuna kui ka metsaühistu kaudu ning saab seeläbi eelisseisundi nende taotlejate ees, kes metsaühistusse ei kuulu. Kuna hindamiskriteeriumiks on taotluses hõlmatud hooldusraiega hõlmatud erametsamaa pindala ja rohkem hindepunkte antakse väiksema erametsamaal hõlmatud hooldusraiega hõlmatud pindala kohta, siis eelise saab see taotleja, kes taotleb toetust ühele erametsamaale ühe taotluse raames ja teisele erametsamaale teise taotluse raames. Muudatuse järgselt hinnatakse sama erametsavaldaja taotletud hooldusraiega metsamaad tervikuna, kuna sama taotleja taotleb üks kord. Muudatus aitab tagada toetuse andmise tingimuste ühetaolise kohaldamise ning taotlejate võrdse kohtlemise. Isiku õigused ei saa sellest riivatud, kuna tal on võimalik valida, kas ta esitab kogu oma metsamaa kohta taotluse ise või teeb seda metsaühistu kaudu, kui ta on ühitu liige. Metsaühistute tegevus ei ole piiratud kindlaks määratud piirkonnaga, ning metsaühistu kaudu saab toetust taotleda kogu Eesti territooriumil asuvate metsamaade kohta.

Eelnõu punktidega 2 ja 3 muudetakse paragrahvi 14 lõikeid 2, 3 ja 4, mis käsitlevad hindamist hooldusraie korral, kus taotletud hooldusraiega hõlmatud metsamaad loetakse eraldi toetatavaks tegevuseks ning täiendavate kriteeriumide kohaldamist, kui erametsavaldajad saavad võrdse arvu punkte.

Kehtiva määruse järgi, kui taotleja on metsaühistu, loetakse hooldusraiega hõlmatud metsamaa pindala suuruseks metsaühistule ja tema liikmetele, kelle metsamaa kohta metsaühistu toetust taotleb, kuuluva hooldusraiega hõlmatud metsamaa keskmine pindala. See leitakse järgmiselt: hooldusraiega hõlmatud metsamaade pindalad liidetakse ning saadud summa jagatakse metsaühistu nende liikmete arvuga, kelle metsamaa kohta metsaühistu hooldusraieks toetust taotleb. Selline hindamise viis, kus metsaühistu saab hindepunkti liikmete keskmise pindala järgi, jätab metsaühistu enda ja tema liikmed ebavõrdsesse olukorda - võrreldes erametsavaldajatega, ei saa keskmise taotletud pindala tõttu hindepunkte need erametsavaldajad, kelle nimel taotluse esitanud metsaühistus arvatud keskmine erametsamaa pindala on suurem erametsavaldaja enda erametsamaa pindalast.

Muudatuse tulemusel käsitatakse metsaühistu enda ja iga tema liikme maal tehtavat hooldusraiet eraldi toetatava tegevusena ja iga tegevust hinnatakse eraldi. Nii metsaühistu enda, metsaühistu liikmeks oleva erametsavaldaja kui ka selle erametsavaldaja, kes esitas taotluse ise, hooldusraiega hõlmatud metsapindala kohta antakse hindepunkte iga isiku kogu metsamaa kohta isiku eraldi ja seatakse hindepunktide alusel ka paremusjärjestusse. Muudatuse eesmärk on tuua metsaühistu kaudu metsaühistu liikmed ja metsaühistust eraldi taotlevad erametsavaldajad konkureerima võrdsel alusel – vastavalt sellele, kui suurele alale erametsamaa valdaja hooldusraieks taotleb toetust. Täpsed erametsamaa vahemikud hindepunktide andmiseks on sätestatud eelnõu lisas 1 „Hooldusraie hindamise kriteeriumid“, mida eelnõuga samuti uuendatakse nii, et hooldusraiega hõlmatud metsamaa pindala vahemikud jagatakse väiksemate metsamaa väärtuste vahel, et toetus jõuaks väiksema erametsa omanikuni. Sel viisil moodustub eristuv paremusjärjestus väiksema väärtusega hindamisvahemikega, mis hoiab ära sellise olukorra tekkimist, kus enamik erametsavaldajad saavad sama arvu hindepunkte.

§ 14 lõikega 2 muudetakse paragrahvi 14 lõike 2 sõnastust, et määruse alusel antavate toetatavate tegevuste hindamine oleks selgem ja hindamiskriteeriumitega kooskõlas.

§ 14 lõikega 3 sätestatakse, et hooldusraie korral on metsaühistu ja iga tema liikme metsamaal tehtav hooldusraie eraldi toetatav tegevus ning Keskkonnainvesteeringute Keskus (*edaspidi KIK*) hindab iga tegevust eraldi ehk teisisõnu käsitletakse hooldusraie korral metsaühistu iga liikme või metsaühistu enda omandis või kasutusvalduses olevat metsamaad kui eraldi tegevust.

§ 14 lõike 4 kohaselt eelistatakse hooldusraie korral võrdsete hindepunktide summa puhul esmalt seda toetatavat tegevust, kus hooldusraiet tehakse füüsilisele isikule kuuluval metsamaal, olenemata sellest, kas tegemist on füüsilise isikuga, kes taotleb toetust ise või läbi metsaühistu. Kui ka siis on võrdne arv punkte, siis eelistatakse tegevust, mille kohta on taotlus esitatud ajaliselt varem. Muudatuse eesmärk on viia säte kooskõlla eelmises lõikes sätestatud muudatusega hooldusraie puhul mitte hinnata taotlusi, vaid toetatavaid tegevusi ehk taotletud metsamaad erametsavaldaja lõikes olenemata sellest, kas erametsavaldaja taotleb toetust ise või metsaühistu koosseisus.

Kehtiva määruse sõnastuse puhul eelistatakse füüsilisest isikust taotlejaid, kes tulevad taotlema eraldi. See olukord ei ole vähendatud eelarve puhul õiglane, kuna ka metsaühistute liikmed, kes tulevad taotlema ühistu koosseisus, võivad olla füüsilisest isikust erametsavaldajad ja neid on KIK-i poolt koostatud statistika järgi umbes 80% metsaühistu liikmetest. Muudatuse järgselt võetakse hindamisel arvesse ka neid füüsilisi isikuid, kes taotlevad toetust metsaühistu koosseisus.

Eelnõu punktiga 4 muudetakse paragrahvi 15 (taotluste rahuldamine ja rahuldamata jätmine) lõiget 3. Muudatuse eesmärk on hooldusraie puhul määrata toetus nende metsamaade hooldusraieks toetust taotlenud erametsavaldajatele, kelle metsamaa on saanud rohkem hindepunkte. Ehk teisisõnu kui metsaühistu taotleb toetust enda ja oma liikmete valduses olevale metsamaale, siis saab KIK määrata toetuse nendele metsamaade valdajatele, kes on saanud parema positsiooni paremusjärjestuses. Need aga, kes on saanud vähem hindepunkte ja kellele toetusvahendeid ei jätku, nendele toetust ei määrata. Kehtivas määrukses hinnati metsaühistute poolt esitatud taotluste korral taotlust tervikuna läbi hooldusraiega hõlmatud metsamaa keskmise pindala metsaühistu ja selle liikmete kohta. Mis tähendab seda, et kui metsaühistu koosseisus taotleja oleks saanud toetust oma taotletud pindala järgi, siis jääks ta toetusest ilma, kuna metsaühistu puhul võetakse arvesse kõikide metsaühistu liikmete, kes taotlesid, keskmine erametsamaa suurus, mis reeglina on kõrgem.

Eelnõu punktiga 5 muudetakse määruuse paragrahvi 16¹ lõike 2 punkti 6 sõnastust, mille kohaselt on edaspidi ostumenetluse oluliste tingimuste muutmine paindlikum. Kehtiva määruuse kohaselt ei ole ostumenetluse käigus selle oluliste tingimuste muutmine lubatud, mis tähendab seda, et muuta ei või tellitava töö, teenuse või soetatava vara kirjeldust ja tehnilisi andmeid, samuti majanduslikult soodsaima pakkumuse väljaselgitamiseks määratud pakkumuste hindamise kriteeriume ning pakkumuste esitamise tähtpäeva. Kui aga tegemist on ilmselge ebatäpsuse kõrvaldamisega, mis sisuliselt nimetatud tingimusi ei muuda, on sellise paranduse tegemine lubatud, sest seda ei käsitleta kui viidatud tingimuste muutmisenä. Muudatuse tulemusena võimaldatakse edaspidi ostumenetluse olulisi tingimusi muuta, kuid üksnes juhul, kui antakse hinnapakkumuste esitamiseks täiendav tähtaeg, mis ei ole lühem kui vähemalt pool esialgsest hinnapakkumuste esitamise tähtajast.

Eelnõu punktiga 6 kehtestatakse määruuse lisa 1 „Hooldusraie hindamise kriteeriumid“ uues sõnastuses. Muudatuse eesmärk on jagada hooldusraiega hõlmatud metsamaa pindala väiksemateks erametsamaa vahemikeks, et moodustuks eristuv paremusjärjestus ning eelistuse saavad isikud, kes teevad hooldusraiet väiksemal alal. Seeläbi jõuab toetus väiksemate metsaomanikeni, kellel reeglina on majandada ka väiksem erametsamaa.

KIK analüüsis 2025. a taotlusvoorus esitatud taotlusi. 2025. a taotlusvooru andmetel, eeldusel, et toetuse eelarve jääb 500 000 euro suuruseks, langevad kõik taotlused vahemikku 0-5 ha ja kõik taotlejad saaksid ühepalju hindepunkte. Programmperioodi (2023–2027) lõpuni on jäänud kaks aastat, kuhu mahub kaks taotlusvooru kogueelarvega 1 300 000 eurot. Andmeanalüüsist nähtus, et 2025. a taotlusvooru põhjal taotleb mediaantaotleja toetust 2,9 ha erametsamaale ja keskmine taotletud pindala on 4,2 ha. Seetõttu lähtutakse hooldusraie puhul hindamiskriteeriumite väljatöötamisel põhimõttest, et toetust saavad erametsaomanikud, kes on taotlema tulnud väiksemale erametsamaale ning hindamiskriteeriumide vahemikud on sellised, kus taotlused saab panna paremusjärjestusse, ilma et enamik langeksid ühe ja sama hindamiskriteeriumi vahemikku.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu väljatöötamisel võeti aluseks:

- 1) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/2115, millega kehtestatakse liikmesriikide koostatavate Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) rahastatavate ühise põllumajanduspoliitika strateegiakavade (ÜPP strateegiakavad) toetamise reeglid ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1305/2013 ja (EL) nr 1307/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 1–186);
- 2) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/2116, mis käsitleb ühise põllumajanduspoliitika rahastamist, haldamist ja seiret ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1306/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 187–261); komisjoni delegeeritud määrusest (EL) 2022/1172, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL)

2021/2116 ühtse haldus- ja kontrollisüsteemi osas ühises põllumajanduspoliitikas ning tingimuslikkusega seotud halduskaristuste kohaldamise ja arvutamise osas (ELT L 183, 08.07.2022, lk 12–22); komisjoni rakendusmäärusest (EL) 2022/1173, millega kehtestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2116 kohaldamise eeskirjad ühise põllumajanduspoliitika ühtse haldus- ja kontrollisüsteemi kohta (ELT L 183, 08.07.2022, lk 23–34);

3) komisjoni määrus (EL) 2022/2472, millega tunnistatakse teatavat liiki abi põllumajandus- ja metsandussektoris ja maapiirkondades Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamisel siseturuga kokkusobivaks (ELT L 327, 21.12.2022, lk 1–81).

Eelnõus nimetatud ELi õigusaktid on kättesaadavad Euroopa Liidu Teataja veebilehel <https://eur-lex.europa.eu>.

4. Määruse mõjud

Kuni 10-aastaste puistude hooldusraieks ette nähtud rahastus on oluliselt vähenenud ja seetõttu on vaja lahendada selle tegevuse hindamise aluseid. Kavandatavatest alternatiividest on programmiperioodi lõpuaastateks variant, kus loobutakse metsaühistu puhul taotletud hooldusraiega keskmise metsamaa pindalast ning luuakse võimalused metsaühistu ja metsaühistu liikmete konkureerimiseks tegeliku hooldust vajava metsamaa alusel, kõige lihtsam ja kooskõlas taotluste hindamiskriteeriumide loogikaga jõuda eelkõige väiksemate metsavaldajateni, kelle maa on väiksem. Sekkumise rakendajale ei too muudatus kaasa olulist töökoormuse tõusu.

Muudatusega koheldakse metsaühistu liikmeid ja eraldi taotlema tulnud isikuid võrdselt, kuna taotlusi hinnatakse samas paremusjärjestuses ja loobutakse metsaühistu puhul keskmise taotletud hooldusraiega metsamaa pindalast. Sel viisil toetab muudatus eesmärki suurendada nii iseseisvalt kui metsaühistu liikmena taotlenud väiksemate metsaomanike ligipääsu toetusele, kelle valduses olev metsamaa on valdavalt ka väiksem.

Teise muudatusega eelistatakse hindamisel võrdsete hindepunktide puhul füüsilisi isikuid, sõltumata sellest, kas see füüsiline isik esitas taotluse eraldi või liitus mõne metsaühistu taotlusega.

Kokkuvõttes parandab muudatus väikest metsamaad omavate erametsaomanike ligipääsu toetusele ja toetuse saamine ei sõltu sellest, kas nad esitasid taotluse ise või on metsaühistu liikmed, kelle maal tehakse hooldusraiet.

5. Määruse rakendamise seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamisega ei kaasne olulist lisakulu ega -tulu.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitatakse eelnõude infosüsteemi EIS kaudu kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile ja Kliimaministeeriumile ning arvamuse andmiseks KIK-ile, Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooniametile, MTÜ-le Eesti Erametsaliit ning informatsiooniks seirekomisjonile.

(allkirjastatud digitaalselt)
Kantsler
Triin Kõrgmaa